

กรมทรัพย์สินทางปัญญา
กระทรวงพาณิชย์

เล่มที่ 91
วันที่ประกาศโฆษณา

เลขที่ประกาศ 259
26 ธันวาคม 2567

ประกาศโฆษณาการรับขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

เลขที่คำขอ	66100323	วันที่ยื่นคำขอ	10 พฤษภาคม 2566
สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์	ผ้าฝ้ายเมืองเลย หรือ Mueang Loei Cotton Fabric หรือ Pha Fai Mueang Loei		
รายการสินค้า	ผ้าฝืน ผ้าคลุมไหล่ ผ้าพันคอ		
ผู้ขอขึ้นทะเบียน	จังหวัดเลย		
ที่อยู่	ศาลากลางจังหวัดเลย ถนนมลิวรรณ ตำบลกุดบ่อง อำเภอเมือง จังหวัดเลย 42000		

1. คุณภาพ ชื่อเสียง คุณสมบัติหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้า

คำนิยาม

ผ้าฝ้ายเมืองเลย หรือ Mueang Loei Cotton Fabric หรือ Pha Fai Mueang Loei หมายถึง ผ้าฝืน ผ้าคลุมไหล่ และผ้าพันคอ ทอด้วยมือจากเส้นใยฝ้ายธรรมชาติ 100% ทั้งเส้นพุ่งและเส้นยืนตามภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งแบบที่มีลวดลายหรือไม่มีลวดลาย ฝืนผ้ามีโทนสีตามธรรมชาติของเส้นฝ้ายหรือโทนสีต่างๆ ที่ได้จากการย้อมด้วยสีจากวัสดุตามธรรมชาติ เนื้อผ้าเมื่อสัมผัสจะไม่เรียบเสมอกันทั่วทั้งฝืน เมื่อใช้ไประยะหนึ่งเนื้อผ้าจะนุ่มฟู ผลิตครอบคลุมพื้นที่จังหวัดเลย

ลักษณะของสินค้า

(1) ประเภทสินค้า ได้แก่

- (1.1) ผ้าฝืน มีขนาดความกว้างไม่น้อยกว่า 1 เมตร ความยาวไม่เกิน 40 เมตร หรือผ้าฝืนที่ตัดแบ่งเพื่อจำหน่ายตามขนาดความต้องการ
- (1.2) ผ้าคลุมไหล่ มีขนาดความกว้างไม่น้อยกว่า 0.5 เมตร ความยาวไม่เกิน 2 เมตร
- (1.3) ผ้าพันคอ มีขนาดความกว้างไม่น้อยกว่า 0.35 เมตร ความยาวไม่เกิน 2 เมตร

(2) ลักษณะทางกายภาพ

(2.1) เนื้อผ้า เป็นการทอด้วยมือจากเส้นใยฝ้ายธรรมชาติ 100% ทั้งเส้นพุ่งและเส้นยืน มีความเหนียวนุ่มฟู เมื่อสัมผัสเนื้อผ้าจะไม่เรียบเสมอกันทั่วทั้งฝืน เมื่อใช้ไประยะหนึ่งเนื้อผ้าจะนุ่มฟู

(2.2) โทนสี เป็นสีตามธรรมชาติของเส้นใยฝ้าย เช่น ขาวนวล น้ำตาลอ่อน น้ำตาลเข้ม เขียวนวล เป็นต้น หรือโทนสีต่างๆ ที่ได้จากการย้อมด้วยสีจากวัสดุตามธรรมชาติ

(2.3) ลวดลาย เป็นลวดลายตามภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือความคิดสร้างสรรค์ตามจินตนาการของผู้ทอ เช่น ลายดอกฝ้าย ลายมุกโบราณ ลายดอกพิกุล ลายเกล็ดเต่า ลายน้ำเลย ลายช้าง และลายอื่น ๆ เป็นต้น หรือทอเป็นผ้าพื้นแบบไม่มีลวดลาย

2. กระบวนการผลิต

วัตถุดิบและอุปกรณ์การผลิต

- (1) เส้นใยฝ้าย ต้องผลิตจากฝ้ายธรรมชาติ 100% สายพันธุ์พื้นเมือง เช่น ฝ้ายตุ้ยใหญ่ ฝ้ายตุ้ยน้อย ฝ้ายขาวใหญ่ ฝ้ายขาวน้อย ฝ้ายจัน ฝ้ายเขียว เป็นต้น ซึ่งปลูก เก็บเกี่ยว และผลิตเส้นใยฝ้ายในพื้นที่จังหวัดเลย
- (2) สีย้อมผ้า ต้องเป็นสีที่ได้จากวัสดุตามธรรมชาติที่ผลิตในพื้นที่จังหวัดเลย
- (3) อุปกรณ์ สำหรับใช้ในการผลิตเส้นใยฝ้าย การย้อมสี และการทอผ้า เช่น เครื่องอ้วฝ้าย กงตีดฝ้าย แป้นล้อฝ้ายและไม้ล้อ ไนหรือหลาเซ็นฝ้าย เครื่องเปียฝ้าย กง อัก ก็ เป็นต้น

การผลิตเส้นใยฝ้าย

(1) การเก็บปุ๋ยฝ้าย คัดเลือกจากดอกฝ้ายที่สมอสุกแก่ (ผลสุกแก่และแตกออก) ด้วยมืออย่างระมัดระวัง ไม่ให้เศษใบฝ้าย หรือสิ่งปนเปื้อนอื่นๆ ติดกับปุ๋ยฝ้าย นำใส่ลงในภาชนะ เช่น ถุงผ้า ถุงกระสอบ เป็นต้น จากนั้นตากให้แห้งสนิท แล้วเก็บไว้ในที่อากาศถ่ายเทไม่เปียกชื้นเพื่อป้องกันเชื้อรา

(2) การอ้วฝ้ายหรือหีบฝ้าย นำปุ๋ยฝ้ายที่ผ่านการตากและแห้งสนิท มาผ่านกระบวนการแยกปุ๋ยฝ้าย และเมล็ดฝ้ายออกจากกัน ด้วยเครื่องมืออ้วฝ้ายแบบดั้งเดิม หรือเข้าโรงหีบฝ้ายด้วยเครื่องจักร

(3) การตีดฝ้าย นำฝ้ายที่ผ่านการอ้วฝ้ายหรือหีบฝ้าย มาผ่านกระบวนการทำให้ฝ้ายฟูขึ้นเป็นปุ๋ยคล้ายสำลี ด้วยกงตีดฝ้ายแบบดั้งเดิม หรือนำเข้าเครื่องตีดฝ้ายที่โรงหีบฝ้ายด้วยเครื่องจักร

(4) การล้อฝ้าย นำฝ้ายที่ผ่านการตีดฝ้ายแล้ว มาผ่านกระบวนการม้วนฝ้ายให้เป็นรูปร่างคล้ายหลอดกลมยาว ด้วยแป้นล้อฝ้ายและไม้ล้อ

(5) การเซ็นฝ้าย นำฝ้ายที่ผ่านการล้อฝ้าย มาผ่านกระบวนการทำให้เป็นเส้นใยฝ้าย ด้วยไนหรือหลาเซ็นฝ้าย ซึ่งเป็นการเซ็นฝ้ายด้วยมือที่ต้องใช้ความชำนาญตามภูมิปัญญาของชาวเมืองเลยทำให้ได้เส้นใยฝ้ายที่มีขนาดเล็ก

(6) การเปียฝ้าย นำเส้นใยฝ้ายที่ผ่านการเซ็นฝ้าย มาผ่านกระบวนการทำให้เป็นปอຍหรือใจ ด้วยเครื่องเปียฝ้าย เพื่อให้เส้นใยฝ้ายเรียงเป็นเส้น ไม่พันกัน

(6) การฆ่าฝ้าย นำเส้นใยฝ้ายที่ผ่านการเปียฝ้าย มาผ่านกระบวนการทำความสะอาด ด้วยการนำไปล้างน้ำ เพื่อให้เส้นใยฝ้ายดูดซึมน้ำทั่วทั้งเส้น จากนั้นทุบด้วยไม้ บิดให้หมาด ชึ่งและเกลี่ยเส้นใยฝ้ายให้เรียงเส้นเสมอกัน นำไปแช่น้ำข้าวต้มสุก บิดให้หมาด นำไปตากโดยขณะตากให้กระตุกเส้นใยฝ้ายให้กระจายตัว จะได้เส้นใยฝ้ายที่ตรง

(7) การกวักฝ้าย นำเส้นใยฝ้ายที่ผ่านการฆ่าฝ้าย มาผ่านกระบวนการกรอด้วยกง เพื่อให้เส้นใยฝ้ายเรียบตึงเสมอกัน และนำไปม้วนเก็บด้วยอักเพื่อรอกนำไปใช้ในการทอผ้า หรือหากต้องการให้เส้นใยฝ้ายแสดงเฉดสีต่างๆ ให้นำไปย้อมสีก่อนนำมากรอและม้วนเก็บด้วยอักเพื่อนำไปใช้ในการทอผ้าต่อไป

การย้อมสี

จัดเตรียมอุปกรณ์ และน้ำย้อมเส้นใยฝ้าย โดยใช้สีจากวัสดุตามธรรมชาติที่ผลิตในพื้นที่จังหวัดเลย น้ำย้อมสีต้องต้มให้มีอุณหภูมิที่เหมาะสมในช่วง 70 – 120 องศาเซลเซียส จากนั้นนำเส้นใยฝ้ายลงย้อมในหม้อย้อมผ้าไม่เกิน 30 นาที เมื่อย้อมได้ตามเฉดสีที่ต้องการแล้ว นำเส้นใยฝ้ายไปล้างน้ำและตากให้แห้ง

การทอผ้าฝ้าย

(1) การคั่นหูกและสืบหูก นำเส้นใยฝ้ายที่ม้วนเก็บไว้ในอึก จัดเรียงให้เป็นแถวพับไปมาและนำเส้นฝ้ายที่ได้จากการคั่นหูกมาต่อกับการสืบหูกให้เป็นเส้นยืน เพื่อเตรียมนำไปทอ

(2) ผ้าฝ้ายเมืองเลย มีกระบวนการทอแบบภูมิปัญญาคนเมืองเลย โดยใช้ทิมขนาดพิเศษ ซึ่งในการทอผ้าต้องใช้เส้นใยฝ้ายทั้งเส้นพุ่งและเส้นยืน รูทิม 1 รู ใช้เส้นยืน 1 เส้น ทอแบบสอดขัดกันด้วยกระสวย ในระหว่างการทออาจเกิดปมเล็ก ๆ บนผืนผ้า ทำให้เนื้อผ้าไม่เรียบเสมอกันทั่วทั้งผืน การทอจะทอเป็นลวดลายตามภูมิปัญญาท้องถิ่นและความคิดสร้างสรรค์ตามจินตนาการของผู้ทอ เช่น ลายดอกฝ้าย ลายมุกโบราณ ลายดอกพิกุล ลายเกล็ดเต่า ลายน้ำเลย ลายช้าง และลายอื่น ๆ เป็นต้น หรือทอเป็นผ้าพื้นที่ไม่มีลวดลาย

การบรรจุหีบห่อ

(1) รายละเอียดบนฉลาก หรือบรรจุภัณฑ์ ให้ประกอบด้วยคำว่า “ผ้าฝ้ายเมืองเลย” หรือ “Mueang Loei Cotton Fabric” หรือ “Pha Fai Mueang Loei”

(2) ให้ระบุชื่อผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการค้า สถานที่ผลิตหรือจัดจำหน่าย หรือข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ประเภทผ้า ชนิดเส้นใย ขนาดผ้า ข้อเสนอแนะในการดูแลรักษา และราคา เป็นต้น เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภค และสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้

3. ความสัมพันธ์ระหว่างสินค้ากับแหล่งภูมิศาสตร์

ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดเลย ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่เส้นละติจูด 18 องศา 27 ลิปดาเหนือ และที่เส้นลองจิจูด 104 องศา 47 ลิปดาตะวันออก บนพื้นที่ราบสูงโคราชหรือเรียกว่าแอ่งสกลนคร ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นเขตภูเขาสูงและเนินเขาสลับซับซ้อน มีเทือกเขาทอดยาวเป็นแนวจากทิศเหนือจรดใต้ อุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้ ซึ่งเป็นแหล่งต้นกำเนิดของแม่น้ำเลยและลำน้ำสาขาต่างๆ เขตที่ราบเชิงเขาเป็นพื้นที่ไม่มีภูเขาสูงมากนักสามารถเพาะปลูกพืชได้ และเขตที่ราบลุ่มระหว่างหุบเขาสลับแนวเทือกเขา มีแม่น้ำเลยไหลผ่านจากแนวทิศใต้ขึ้นไปทางทิศเหนือลงสู่แม่น้ำโขง สภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดไปจนถึงเนินเขา ลักษณะดินเป็นดินร่วนเหนียว ดินเหนียวปนทรายแป้ง มีการระบายน้ำดีถึงปานกลาง

ลักษณะภูมิอากาศ เป็นแบบทุ่งหญ้าเมืองร้อน อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดทั้งปีประมาณ 26.1 องศาเซลเซียส แบ่งออกเป็น 3 ฤดู ได้แก่ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ถึงเมษายน อากาศจะร้อนจัด อาจถึงประมาณ 43.5 องศาเซลเซียส เนื่องจากสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูง ทำให้อุณหภูมิเปลี่ยนแปลงได้ง่าย ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่ปลายเดือนเมษายนถึงเดือนตุลาคม จะมีฝนตกโดยทั่วไปทั้งพื้นที่ ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่กลางเดือนตุลาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ อุณหภูมิลดลงทั่วไปและมีอากาศเย็น และเนื่องจากสภาพพื้นที่เป็นภูเขาสูง ในฤดูหนาวจึงหนาวจัด บางปีอุณหภูมิลดลงถึง -1.3 องศาเซลเซียส

ด้วยลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศของจังหวัดเลย มีสภาพพื้นที่เป็นที่สูงและที่ราบเชิงเขา มีฝนตกสม่ำเสมอแม้ว่าจะตกหนักติดต่อกันหลายวันแต่เนื่องจากเป็นดินร่วนจึงสามารถระบายน้ำได้ดี มีแดดเพียงพอและอุณหภูมิประมาณ 22 - 25 องศาเซลเซียส ล้วนเหมาะสมต่อการปลูกฝ้าย ส่งผลให้ต้นฝ้ายเจริญเติบโตได้ดี เมื่อนำมาขึ้นทำให้ได้เส้นใยมีขนาดเล็ก มีความเหนียวทนทาน เมื่อทอเป็นผ้าฝ้ายจึงมีคุณภาพดี และระบายความร้อนได้ดี

ประวัติความเป็นมา

จังหวัดเลย เป็นแหล่งปลูกฝ้ายอันดับต้นๆ ของประเทศ ฝ้ายพันธุ์พื้นบ้านดั้งเดิมที่มีการปลูก เช่น ฝ้ายตุ่ยใหญ่ ฝ้ายตุ่ยน้อย ฝ้ายขาวใหญ่ ฝ้ายขาวน้อย ฝ้ายจัน ฝ้ายเขียว เป็นต้น ซึ่งการผลิตเส้นใยฝ้ายเพื่อนำมาทอเป็นผืนผ้ามีการสืบทอดต่อกันมายาวนานหลายชั่วอายุคน เป็นวิถีชาวบ้านที่ทำหลังว่างเว้นจากการทำนาหรือเกษตรกรรม ด้วยวิถีชีวิตของชาวเมืองเลยที่มีความผูกพันกับฝ้ายตั้งแต่เกิดจนตาย ทำให้ทุกบ้านมีการปลูกต้นฝ้ายเพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน รวมถึงใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ อีกด้วย อาทิ การแต่งกายของชาวเมืองเลยมักใช้ผ้าฝ้ายในการตัดเย็บเป็นเครื่องนุ่งห่มและกันหนาวในรูปแบบของผ้าซิ่น ผ้าถุง เสื้อ กางเกง ผ้านวมไหม ซึ่งคุณสมบัติของผ้าฝ้ายเมื่อเวลาสวมใส่จะนุ่มสบายตัว เมื่ออากาศร้อนระบายความร้อนได้ดี และเมื่ออากาศหนาวจะให้ความอบอุ่นจากความผูกพันของคนในชุมชนกับฝ้าย ก่อเกิดงานประเพณีประจำปีที่สำคัญของจังหวัดเลย ซึ่งเป็นช่วงที่ดอกฝ้ายบานสะพรั่งพร้อมต่อการเก็บเกี่ยว คือ “งานดอกฝ้ายบานที่เมืองเลย และงานกาชาดจังหวัดเลย” หรือมักเรียกสั้นๆ ว่า “งานดอกฝ้ายเมืองเลย” ซึ่งได้มีการจัดขึ้นครั้งแรกระหว่างวันที่ 30 มกราคม - 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2523 โดยภายในงานมีการประกวดและสาธิตการขึ้นฝ้าย การทอผ้า ประกวดตุ่ง ขบวนแห่ ร้านรวงต่างๆ ที่ประดับประดาด้วยผ้าฝ้าย พร้อมทั้งการประกวดเทพีฝ้ายไทยเลย เพื่อร่วมกันส่งเสริมสนับสนุนการปลูกฝ้ายซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจของจังหวัดเลยในขณะนั้น ในเวลาต่อมาฝ้ายต้องเผชิญกับศัตรูพืชโดยเฉพาะโรคหนอนเจาะสมอฝ้าย ทำให้ต้นทุนในการผลิตเพิ่มมากขึ้น อาชีพการปลูกฝ้ายจึงลดน้อยลง จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2545 กลุ่มแม่บ้านหมู่บ้านกบกก ตำบลหนองจิว อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ที่ยังคงการปลูกฝ้ายพื้นเมืองโดยไม่ใช้สารเคมีตามวิถีในอดีตได้ส่งเสริมการปลูกฝ้ายอีกครั้งหนึ่งจนขยายออกไปในหมู่บ้านใกล้เคียง ทำให้ในปัจจุบันมีกลุ่มผู้ผลิตผ้าฝ้ายเมืองเลยที่ยังคงอนุรักษ์พันธุ์ฝ้ายและการผลิตผ้าฝ้ายแบบวิถีดั้งเดิม คือ เป็นฝ้ายธรรมชาติ 100% ไม่ใช้สารเคมี โดยใช้ฝ้ายพันธุ์พื้นเมืองที่ชาวบ้านปลูกเอง เช่น ฝ้ายจันได้เส้นใยฝ้ายขนาดเล็กและทอด้วยมือ โดยใช้เส้นใยฝ้ายทั้งเส้นพุ่งและเส้นยืน ใช้พื้ขนาดพิเศษตามภูมิปัญญาดั้งเดิมของชาวเมืองเลย ด้วยเทคนิคในระหว่างการทอจะเกิดปมเล็กๆ ทำให้น้ำไม่เรียบเสมอกันทั่วทั้งผืน เส้นใยฝ้ายขนาดเล็กทำให้ทอผ้าได้บางกว่าที่อื่น จึงเป็นเอกลักษณ์ของผ้าฝ้ายเมืองเลย ซึ่งเมื่อสวมใส่ในฤดูร้อนจะระบายความร้อนได้ดี หากสวมใส่ในฤดูหนาวก็จะอบอุ่น เมื่อซักจะทำให้ผ้าฝ้ายพูนุ่ม ไม่ระคายผิว ไม่ยืด ไม่หด และดูแลทำความสะอาดง่าย และสีย้อมใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติ

ด้วยคุณภาพของผ้าฝ้ายเมืองเลย ในการแข่งขันประกวดลายผ้าฝ้ายทอมือในระดับประเทศได้รับรางวัลเหรียญทองจากการประกวดผ้าลายพระราชทาน “ผ้าลายขิดนารีรัตนราชกัญญา” ซึ่งเป็นรางวัลชมเชยระดับประเทศ เป็นผ้าฝ้ายเพียงผืนเดียวในหมู่บรรดาผ้าไหมที่ได้เข้ารอบ และยังได้รับรางวัลในการประกวดผ้าลายพระราชทาน “ผ้าลายขอเจ้าฟ้าสิริวัฒนฉวี นารีรัตนราชกัญญา” อีกด้วย นอกจากนี้ชื่อเสียงของผ้าฝ้ายเมืองเลยได้มีการนำเสนอผ่านบทเพลงโดยศิลปินที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ โดยเนื้อหาของเพลงเกี่ยวเนื่องกับงานดอกฝ้ายเมืองเลยในเพลง "รักสลายดอกฝ้ายบาน" ศิลปิน จินตหรา พูนลาภ ในปี พ.ศ. 2541 และเพลง "ดอกฝ้ายบานที่เมืองเลย" ศิลปิน มนต์สิทธิ์ คำสร้อย ในปี พ.ศ. 2547 จึงทำให้ผ้าฝ้ายเมืองเลยเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางและได้รับความนิยมมาจนถึงปัจจุบัน

4. ขอบเขตที่ตั้งแหล่งภูมิศาสตร์

ขอบเขตพื้นที่การผลิต ผ้าฝ้ายเมืองเลย ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดเลย รายละเอียดตามแผนที่

5. การพิสูจน์แหล่งกำเนิด

(1) ผ้าฝ้ายเมืองเลย ต้องผลิตในเขตพื้นที่ที่กำหนด และตามกระบวนการผลิตข้างต้น

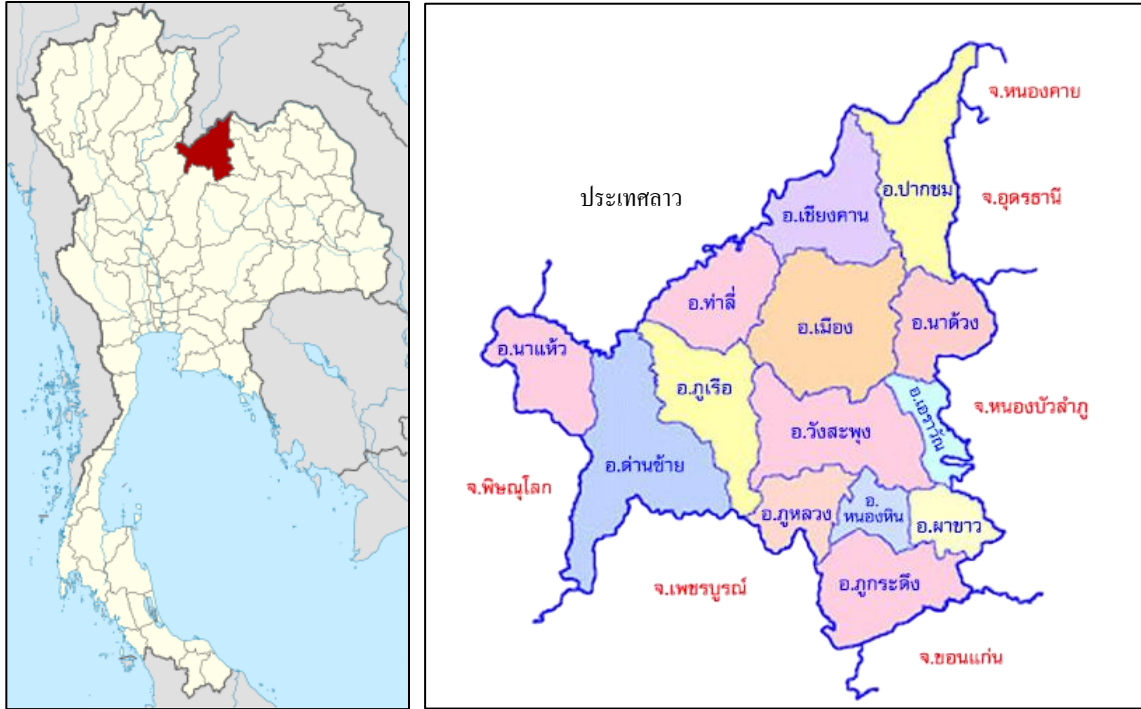
(2) กระบวนการผลิตจะต้องผ่านการควบคุมตรวจสอบ คือ มีการขึ้นทะเบียนสมาชิกผู้ผลิตและผู้ประกอบการค้า ผ้าฝ้ายเมืองเลย รวมทั้งต้องมีเอกสารกำกับเพื่อการตรวจสอบย้อนกลับได้

6. เงื่อนไขที่นายทะเบียนกำหนดตามมาตรา 15

(1) ให้มีการจัดทำทะเบียนสมาชิกผู้ผลิตและผู้ประกอบการค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ผ้าฝ้ายเมืองเลย

(2) ผู้ขอขึ้นทะเบียนสมาชิกผู้ผลิตและผู้ประกอบการค้า จะต้องปฏิบัติตามคู่มือการปฏิบัติงานสำหรับสมาชิกผู้ขอใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ผ้าฝ้ายเมืองเลย และดำเนินการตามแผนการควบคุมตรวจสอบ ทั้งกระบวนการผลิตในระดับผู้ผลิตและระดับจังหวัด

แผนที่แสดงแหล่งภูมิศาสตร์ ผ้าฝ้ายเมืองเลย

ขอบเขตพื้นที่การผลิต ผ้าฝ้ายเมืองเลย ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดเลย